

Çocukluk Çağı Travmaları Ruminasyon ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük İlişkisinde Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaların Aracı Rolü

Merve Karaburun^{1,2}

ÖZET

Bu çalışmada, çocukluk çağı travmaları (ÇÇT), ruminasyon ve belirsizliğe tahammülsüzlük (BT) ilişkisinde erken dönem uyum bozucu şemaların (EDUŞ) aracı rolü incelenmiştir. Araştırma kapsamında veriler, 18-35 yaş aralığındaki (Ort= 25.63, SS= 5.64) 554 genç yetişkinden, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ-33), Young Şema Envanteri, Kısa Form Ruminasyon Ölçeği ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği ile elde edilmiştir. Veri analizinde Jamovi ve R yazılımları kullanılmış; anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak belirlenmiştir. Aracı değişken analizleri ölçeklerin toplam puanı kullanılarak, bootstrap (%95 GA) yöntemiyle test edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre; ÇÇT'nin EDUŞ üzerindeki etkisi anlamlı ($\beta = 1.786, p < .001$) ve güçlüdür. EDUŞ ise ruminasyonu anlamlı düzeyde yordamakta ve açıklamaktadır ($\beta = 0.061, p < .001$). Benzer şekilde EDUŞ BT'yi de anlamlı biçimde yordamaktadır ($\beta = 0.064, p < .001$). Bu bulgular, ÇÇT'nin hem ruminasyon hem de BT üzerindeki etkilerinde EDUŞ'un aracı rol oynadığını göstermektedir. Bu bağlamda, EDUŞ'un belirlenmesi ve dönüştürülmesine yönelik psikoeğitim ve terapi programları, bireylerin ruminatif düşünce kalıpları ve BT düzeylerini azaltmada etkili olabilir.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk Çağı Travmaları, Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Ruminatif Düşünce, Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar

The Mediating Role of Early Maladaptive Schemas in the Relationship Between Childhood Trauma, Rumination, and Intolerance of Uncertainty

ABSTRACT

This study examined the mediating role of early maladaptive schemas (EMS) in the relationship between childhood trauma (CT), rumination, and intolerance of uncertainty (IU). The sample consisted of 554 young adults aged between 18 and 35 years ($M = 25.63, SD = 5.64$). Data were obtained using Childhood Trauma Questionnaire (CTQ-33), Young Schema Inventory, Short Version Rumination Scale, and Intolerance of Uncertainty Scale. Data analyses were conducted using Jamovi and R software, and the significance level was set at $p < .05$. Mediation analyses were

¹ İletişim Yazarı: merve.karaburun@btu.edu.tr

² Dr. Öğr. Üyesi, Bursa Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, ORCID: 0000-0002-4589-5069

(Makale Gönderim Tarihi: 23.07.2025 / Yayın Tarihi: 30.06.2026)

Doi Numarası: [10.18026/cbayarsos.1749634](https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1749634)

Makale Türü: Araştırma Makalesi

performed using scale total scores and tested with a bootstrap method based on 95% confidence intervals. The results indicated that CT had a strong and significant effect on EMS ($\beta = 1.786, p < .001$). EMS significantly predicted rumination ($\beta = 0.061, p < .001$) and IU ($\beta = 0.064, p < .001$). These findings demonstrate that EMS mediate the relationship between CT and both rumination and IU. In this context, psychoeducational and therapeutic interventions aimed at identifying and modifying EMS may be effective in reducing ruminative thinking patterns and IU.

Keywords: *Childhood Trauma, Intolerance of Uncertainty, Rumination, Early Maladaptive Schemas*

1. GİRİŞ

Çocukluk çağında yaşanan travmatik deneyimlerin, bireyin psikolojik gelişimi üzerindeki etkileri uzun zamandır incelenmekte ve olumsuz çocukluk yaşantılarının, bireyin benlik, dünya ve gelecek ile ilgili inançlarını biçimlendirerek bu inançların değişime dirençli, katı ve karmaşık şemalar halinde gelişmesine neden olduğu bilinmektedir (Young ve ark., 2006; Janoff-Bulman, 1992). Araştırmalar, çocukluk çağı travmatik yaşantılarının bireyin duyu düzenleme kapasitesini, kişilerarası ilişkilerini ve bilişsel becerilerini olumsuz yönde etkileyebileceğini göstermektedir (Miu ve ark., 2022; Teicher ve Samson, 2016; Dvir, ve ark., 2014). Alanyazında, çocukluk çağı travmalarının depresyon, anksiyete, bipolar bozukluk, majör depresif bozukluk, travma sonrası stres bozukluğu ve somatik bozukluklarla ilişkili olduğu bildirilmektedir (Flechsenshar ve ark., 2024; Kuzminskaite ve ark., 2022; Hovens ve ark., 2015).

Belirsizliğe tahammülsüzlük ile çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişki sınırlı sayıda çalışmada ele alınmış olsa da mevcut araştırmalar bu iki değişkenin anlamlı şekilde ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Hayward ve ark., 2020; Ghaderi ve ark., 2020). Belirsizliğe tahammülsüzlük, bireyin öngörülemez veya yeterince açıklığa kavuşmamış durumlara karşı duygusal, bilişsel ve davranışsal düzeyde olumsuz tepkiler verme eğilimi olarak tanımlanmaktadır (Carleton, 2016). Bu durum bireyin tehdit algısı, dikkat odağı, güvenlik beklentisi, olasılık değerlendirmesi ve fizyolojik tepkileri üzerinde olumsuz etkilere sebep olabilmektedir (Grupe ve Nitschke, 2013). Belirsizlik karşısında ortaya çıkan bu hassasiyetin, genellikle stres, kaygı ve duygusal uyarılma ile sonuçlandığı bildirilmektedir (Meeten ve ark., 2012).

Çocukluk dönemi, gelişimsel olarak çevresel etkilere en açık ve hassas evrelerden biri olduğu için, bu dönemde maruz kalınan travmatik yaşantılar bireyin tehdit sinyallerine karşı aşırı duyarlı hale gelmesine neden olabilmekte (Danese ve Baldwin, 2017) ve travma geçmişi olan bireyler belirsizlik içeren durumları daha tehdit edici algılayabilmektedir (Brenz ve ark., 2018; Basevitz ve ark., 2008). Çocukluk çağı travmaları genellikle öngörülemez, kontrol edilemez ve karmaşık yaşantılar biçiminde gerçekleştiğinden (Soenke ve ark., 2010), bireyin çevresini anlamlandırma ve öngörme kapasitesini zayıflatmakta, bu da belirsiz durumların tehdit olarak değerlendirilme olasılığını artırmaktadır (Butzer ve Kuiper, 2006; Carlson ve ark., 1997). Bu çerçevede, çocuklukta

yaşanan travmatik deneyimlerin bireyin belirsizlik karşısında daha düşük tolerans sergilemesi ile ilişkili olabileceği düşünülebilir.

Alanyazında ruminatif düşünceler de çocukluk çağı travmaları ile ilişkili bulunmakta (Türkgil, 2021; Arar, 2019; Hovens, 2016), çocukluk çağı travmalarının yetişkinlik dönemindeki duygu düzenleme güçlükleri, kaygı ve depresyon belirtilerinde aracı rolünün olduğu bildirilmektedir (Sharifi ve ark., 2023; Deguchi ve ark., 2021; Kim ve ark., 2017). Ruminasyon, sürekli bir biçimde olumsuz ve depresif duyguların olası nedenlerine ve etkilerine odaklanma eğilimi olarak tanımlanmaktadır (Nolen-Hoeksema, 1991). Kim ve ark. (2017), çalışmalarında çocuklukta yaşanan travmatik deneyimlerin ruminatif düşünce eğilimini artırabileceğini ortaya koymakta; özellikle duygusal olarak işlenmemiş travmaların bireyde ruminatif düşünceyi tetikleyebileceğini öne sürmektedir. Bu noktada ruminasyon, travmatik yaşantılarla başa çıkma çabası olarak ortaya çıkmakta ve bu süreçte birey travmaya ilişkin düşünceleri zihinsel olarak yeniden işlemeye çabalamaktadır (Michael ve ark., 2007). Ayrıca, çocukluk çağı travmalarının anksiyete ve depresyon gibi psikolojik belirtilerle ilişkisini açıklamada ruminasyonun aracı rolünün olabileceği de ifade edilmektedir (Kim ve ark., 2017; Raes ve Hermans, 2008; Spasojevic ve Alloy, 2002).

İlerleyen yaşam evrelerinde çeşitli psikolojik sorunlara zemin hazırlayabilen çocukluk çağı travmatik yaşantılarının, bireyin bilişsel ve duygusal işleyişinde uzun vadeli etkilere sebep olarak, özellikle ruminatif düşünce biçimleri ve belirsizliğe karşı düşük tolerans gösterme gibi bilişsel-duygusal özelliklerle ilişkili olabileceği alanyazında belirtilmektedir. Bununla birlikte, bu ilişkilerde erken dönem uyum bozucu şemaların nasıl bir rol oynadığı, özellikle aracılık veya açıklayıcı mekanizma düzeyinde yeterince araştırılmamıştır. Ancak olumsuz çocukluk deneyimlerinin kişide erken dönem uyum bozucu şemaların gelişimine sebep olabildiği bilinmektedir. Zira Lumley ve Harkness (2007), çocuklukta yaşanan cinsel ve fiziksel istismarın tehlike ile ilişkili şemaların, çocukluk ihmalinin ise duygusal yoksunluk ve sosyal izolasyon şemalarının gelişimine yol açabileceğini bildirmektedir.

Türkiye’de yapılan çalışmalar, erken dönem uyum bozucu şemaların çeşitli psikopatolojik süreçlerde aracı rol oynadığını göstermektedir. Anayurt ve Yalçın (2021), çalışmalarında erken dönem uyum bozucu şemaların, bilişsel esneklik düzeyini azalttığını ve bu nedenle ruminatif düşüncelerin artarak bireylerin duygularını düzenleyemez duruma geldiklerini ifade etmektedir. Mükemmeliyetçilik ve belirsizliğe tahammülsüzlüğün, ilişki ve partnerle ilgili obsesif kompulsif semptomlar ile erken dönem uyum bozucu şema alanları arasındaki ilişkide aracılık rolünün incelendiği bir çalışmada, zedelenmiş sınırlar şeması hariç tüm şema alanlarının, belirsizliğe tahammülsüzlük aracılığıyla ilişki ile ilgili obsesif kompulsif semptomları artırdığı bildirilmektedir (Toroslu ve Çırakoğlu, 2022). Bir başka çalışmada da çocukluk çağı istismarı ve ihmali ile yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rol oynadığı bildirilmektedir (Atmaca ve Gençöz, 2016). Bu bulgular, erken dönem uyum bozucu şemaların, bireylerin psikopatolojik süreçlerinde kritik bir aracı mekanizma olarak işlev gördüğünü göstermektedir. Özellikle çocukluk çağında yaşanan olumsuz deneyimlerin, bireylerin bilişsel esnekliğini azaltarak ruminatif düşünce ve duygu düzenleme güçlüğüne yol açtığı; aynı zamanda

mükemmeliyetçilik, belirsizliğe tahammülsüzlük ve obsesif-kompulsif belirtiler gibi psikolojik belirtilerle ilişkili süreçlerde aracı rol oynadığı gözlenmektedir.

Ruminasyonun gelişiminde etkili olan yordayıcıların erken dönemde tanımlanması, bu düşünce biçiminin psikopatolojik bir yapıya dönüşmesini önlemeye katkı sağlayabilir (Hawes ve ark., 2021). Benzer biçimde, belirsizliğe tahammülsüzlük de bireyin stresle başa çıkma kapasitesini etkileyen önemli bir değişken olarak incelenmelidir. Bu nedenle, çocukluk dönemi travmatik yaşantıları ile ruminasyon ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkilerin, erken dönem uyum bozucu şemalar bağlamında ele alınması hem teoriye hem de uygulamaya yönelik önemli katkılar sunma potansiyeline sahiptir.

Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı; çocukluk çağı travmaları ile ruminasyon ve çocukluk çağı travmaları ile belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkide erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolünü incelemektir. Araştırma, alanyazına teorik katkı sağlamayı ve elde edilecek bulgularla klinik müdahale ile önleme stratejilerinin geliştirilmesine yönelik veriler sunmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda, aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

- a. Çocukluk çağı travmaları, ruminasyon, belirsizliğe tahammülsüzlük ve erken dönem uyum bozucu şemalar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- b. Çocukluk çağı travmaları ile ruminasyon arasındaki ilişkide erken dönem uyum bozucu şemalar aracı bir rol oynamakta mıdır?
- c. Çocukluk çağı travmaları ile belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkide erken dönem uyum bozucu şemalar aracı bir rol oynamakta mıdır?

2. YÖNTEM

2.1. Örneklem

Araştırmanın evreni Türkiye’de yaşayan, 18-35 yaş aralığındaki genç yetişkinlerden oluşmaktadır. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesi için hazırlanmış tablolardan %95 güvenirlilik düzeyi referans alınmış (Gürbüz ve Şahin, 2018) en az 384 kişiye ulaşılması planlanmış, veri toplama işlemi sonucunda 623 kişiye ulaşılmış, eksik verilerin data setinden çıkarılması sonrasında 554 veri üzerinde işlem yapılmıştır. Araştırmada 18-35 yaş aralığında olma, okur-yazar olma, araştırmaya katılmada gönüllü olma, ölçme araçlarını eksiksiz doldurma dahil etme kriterleri; psikotik bozukluk tanısı almış olma, nörolojik bir hastalığın olması, ölçekleri eksik doldurmuş olma ise dışlama kriterleri olarak belirlenmiştir. Verilerin dahil etme ve dışlama kriterlerine uygunluğu kişisel bilgi formu aracılığıyla katılımcıların öz bildirimine dayalı olarak elde edilmiştir. Katılımcıların psikotik bozukluk tanısı (herhangi bir psikiyatrik tanınız var mı, varsa belirtiniz), nörolojik hastalık tanısı ise (herhangi bir nörolojik tanınız var mı, varsa belirtiniz) sorularına verdikleri yanıt üzerinden değerlendirilmiştir.

2.2. İşlem

Araştırmanın yürütülebilmesi için gerekli izin, Bursa Teknik Üniversitesi Fen, Mühendislik ve Sosyal Bilimleri Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 16.10.2024 tarihli ve E-69707128-050.04-171713 sayılı onay belgesi ile alınmıştır. Veriler, sosyal medya platformları ve e-posta grupları üzerinden paylaşılan çevrim içi bir Google Forms aracılığıyla, yaklaşık üç aylık bir sürede toplanmıştır. Başlangıçta katılımcılara çalışmanın amacı, gizlilik esasları, gönüllü katılım ilkeleri ve çalışmanın tamamlanma süresine ilişkin bilgileri içeren bilgilendirilmiş onam formu sunulmuş ve çalışmaya sadece bu formu onaylayan katılımcılar devam edebilmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Araştırma kapsamında, katılımcılardan yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni durum, travmatik yaşantı geçmişi, nörolojik bir hastalık öyküsünün bulunup bulunmadığı ve psikotik bir bozukluk tanısı alıp almadıklarına ilişkin demografik bilgiler, kişisel bilgi formu aracılığıyla elde edilmiştir. Bu form, araştırmanın amaçları doğrultusunda araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ-33): Bernstein ve ark. (1998) tarafından geliştirilmiş, Türkçe uyarlama ve psikometrik çalışmaları Şar ve ark. (2021) tarafından yapılmıştır. Ölçek, beşli likert tipiyle hazırlanmış olup, her bir alt boyut (fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal istismar, duygusal ihmal, cinsel istismar, aşırı koruma ve kontrol) 5'er madde ile değerlendirilmektedir. Ayrıca, inkar (minimize etme) durumunu ölçmek üzere 3 madde yer almaktadır. Ölçeğin toplam Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı $\alpha = .89$ ve alt boyutlar ile toplam puanlardaki güvenilirlik katsayılarının tamamı $\alpha > .80$ düzeyindedir (Şar ve ark., 2021).

Kısa Form Ruminasyon Ölçeği (KF-RÖ): Treynor ve ark. (2009) tarafından geliştirilmiş, Erdur ve ark. (2012) tarafından Türkçe çevirisi ve geçerlik, güvenilirlik çalışmaları yapılmış 10 maddelik dördümlük likert tipi bir ölçektir. Alınan puan en az 10 en fazla 40 olabilmekte ve sonuçlar yalnızca ruminatif düşünme eğilimini göstermektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlamasında Cronbach alfa iç tutarlık kat sayısı $\alpha = .78$ 'dir.

Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (Kısa Form): Carleton ve ark. (2007) tarafından geliştirilmiş, Sarıçam ve ark. (2014) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış 12 maddeli, beşli likert tipi, iki alt boyutlu bir ölçektir. Ölçeğin faktör yükleri .55 ile .87 arasında sıralanmakta olup; iç tutarlık katsayı ölçeğin bütünü için $\alpha = .88$; ileriye yönelik kaygı alt boyutu için $\alpha = .84$, engelleyici kaygı alt boyutu için $\alpha = .77$ 'dir.

Young Şema Envanteri (Kısa Form): Young ve Brown (1990) tarafından geliştirilmiş, Soygüt ve ark. (2009) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış, uzun formun kısaltılması sonucunda 90 madde ile oluşturulan altılı likert tipi bir ölçektir. Ölçek beş şema alanı içinde on dört şemayı ölçmektedir. Ölçekte, alt boyutlardan alınan yüksek puan ilgili alt boyut özelliklerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin orijinal çalışmasında Cronbach

Alfa iç tutarlılık katsayıları $\alpha = ,59-,85$ aralığında; uyarlama çalışmasında ise bu değerler $\alpha = ,51-,81$ aralığındadır.

2.4. Veri Analizi

Toplanan veriler, Jamovi (Version 2.6) yazılımı (The jamovi project, 2024) ve Jamovi'nin R tabanlı altyapısı olan R (Version 4.4) programı (R Core Team, 2024) kullanılarak analiz edilmiştir. Aracı değişken analizleri, jAMM: jamovi Advanced Mediation Models modülü (Gallucci, 2020) aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Modelleme sürecinde lavaan paketi (Rosseel, 2019) kullanılmış ve görselleştirmeler için diagram paketi (Soetaert, 2019) tercih edilmiştir.

Analiz öncesinde verilerde aykırı değerler, eksik veriler ve temel istatistiksel varsayımlar kontrol edilmiştir. Katılımcıların belirli temel soruları tamamen boş bırakmaları veya yanıtlarının anlamsız olması durumunda, bu katılımcılara ait veriler analiz dışı bırakılmıştır. Eksik veri deseni ve oranı incelenmiş, söz konusu dışlamanın bulgular üzerinde önemli bir yanlılığa yol açmayacağı değerlendirilmiştir. Veri analizi sürecinde tüm istatistiksel testlerde anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak kabul edilmiştir.

Değişkenlerin dağılım özellikleri betimleyici istatistikler (ortalama, standart sapma, çarpıklık ve basıklık değerleri) aracılığıyla incelenmiştir. Veriler normal dağılıma uygun olduğundan (Tabachnick ve Fidell, 2013) veri analizinde parametrik testler tercih edilmiştir. Değişkenler arası ilişkileri belirlemek amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Aracı değişken analizleri kapsamında bootstrap yöntemi ile %95 güven aralıkları hesaplanmış, dolaylı ve doğrudan etkiler değerlendirilmiştir.

Ruminasyon ve belirsizliğe tahammülsüzlük değişkenleri kuramsal olarak ilişkili olmakla birlikte, farklı zaman yönelimlerini ve farklı bilişsel duygusal süreçleri tanımlayan yapılar olarak ele alınmaktadır. Bu nedenle, erken dönem uyum bozucu şemaların her bir sonuç değişkeni üzerindeki aracılık rolünü daha açık ve ayırt edici biçimde inceleyebilmek amacıyla aracılık analizleri her bir değişken için ayrı ayrı yürütülmüştür. Bu yaklaşım, her bir aracılık örüntüsünün özgül katkısını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

3. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amacına uygun olarak elde edilen nicel verilerin analizine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyodemografik Değişkenlerinin Frekans Dağılımı

Değişken	Gruplar	F	%
Yaş	18 - 25	447	80,7
	26 - 35	107	19,3

Cinsiyet	Erkek	251	45,3
	Kadın	303	54,7
Medeni durum	Bekar	458	82,7
	Evli	83	15,0
	Boşanmış/eşini kaybetmiş	13	2,3
Eğitim durumu	Okur-yazar	40	7,2
	İlkokul - ortaokul mezunu	22	4,0
	Lise mezunu	329	59,4
	Üniversite mezunu	163	29,4
Gelir düzeyi	Asgari Ücretten Az	325	58,7
	Asgari Ücret	76	13,7
	Asgari Ücretin Üzeri	81	14,6
	Asgari Ücretin İki Katı ve Üzeri	35	6,3
	Asgari Ücretin Üç Katı ve Üzeri	37	6,7
Toplam		554	100

Tablo 1'de yer alan frekans dağılımlarına göre katılımcıların büyük çoğunluğu 18-25 yaş aralığında (%80,7), kadın (%54,7), bekar (%82,7) ve lise mezunudur (%59,4). Yaş ortalaması 25,63 (SS = 5,64) olup yaşlar 18 ile 35 arasında değişmektedir. Gelir düzeyi açısından katılımcıların yarısından fazlası (%58,7) asgari ücretin altında gelire sahiptir.

Tablo 2. Araştırma Değişkenlerinin Ortalamalarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Değişkenler	N	M	SS	Min-Max.	Ranj	Çarpıklık	Çarpıklık SH	Basıklık	Basıklık SH
ÇÇTÖ	554	62,5	15,2	43-120	77	,588	,104	,301	,207
YŞE	554	255,0	73,8	90-543	453	,390	,104	,427	,207
BTÖ	554	36,5	8,9	12-60	48	,106	,104	-,056	,207
KF-RÖ	554	22,6	6,4	10-40	30	,382	,104	-,392	,207

ÇÇTÖ: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, YŞE: Young Şema Envanteri, BTÖ: Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği, KF-RÖ: Kısa Form Ruminasyon Ölçeği, SH:Standart Hata

Araştırmada yer alan değişkenlere ilişkin betimsel istatistikler incelendiğinde; Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ) için ortalama puan 62,5, standart sapma 15,2; Young Şema Envanteri (YŞE) için ortalama puan 255,0, standart sapma 73,8; Belirsizliğe

Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ) için ortalama 36,5, standart sapma 8,9; Kısa Form Ruminasyon Ölçeği (KF-RÖ) için ortalama 22,6, standart sapma 6,4 olarak hesaplanmıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde, dört ölçeğin de çarpıklık ve basıklık değerleri ± 1 sınırları içerisinde bulunduğundan veri seti normal dağılım varsayımını karşılamaktadır.

Tablo 3. Ölçeklerin İç Tutarlılık Güvenirlik Analizi Sonuçları

Ölçekler	N	Cronbach Alfa
ÇÇTÖ	554	,94
YŞE	554	,82
BTÖ	554	,90
KF-RÖ	554	,87

ÇÇTÖ: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, YŞE: Young Şema Envanteri, BTÖ: Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği, KF-RÖ: Kısa Form Ruminasyon Ölçeği, SH:Standart Hata

Tablo 3'te sunulan iç tutarlılık güvenirlik analizine ilişkin bulgular incelendiğinde, araştırmada kullanılan tüm ölçeklerin yüksek düzeyde güvenirlik gösterdiği belirlenmiştir. ÇÇTÖ için Cronbach Alfa katsayısı ,94; YŞE için ,82; BTÖ için ,90; KF-RÖ için ise ,87 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 4. Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Bulguları

Değişkenler	ÇÇTÖ	YŞE	BTÖ	KFRÖ
ÇÇTÖ	-			
YŞE	,451***	-		
BTÖ	,101*	,445***	-	
KF-RÖ	,302***	,635***	,436***	-

***p < .001; **p < .01; *p < .05, ÇÇTÖ: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, YŞE: Young Şema Envanteri, BTÖ: Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği, KF-RÖ: Kısa Form Ruminasyon Ölçeği

Çocukluk çağı travmaları, ruminasyon, belirsizliğe tahammülsüzlük ve erken dönem uyum bozucu şemalar arasında anlamlı ilişki olup olmadığını değerlendirmek için yapılan Pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre (Tablo 4), YŞE ile KF-RÖ arasında yüksek

düzeyde pozitif yönlü ilişki ($r = ,635$, $p < .001$) bulunmaktadır. ÇÇTÖ ile YŞE ($r = ,451$, $p < .001$), YŞE ile BTÖ ($r = ,445$, $p < .001$) ve BTÖ ile KF-RÖ ($r = ,436$, $p < .001$) arasında da orta düzeyde, istatistiksel olarak anlamlı pozitif ilişkiler bulunmaktadır. Ayrıca, ÇÇTÖ ile KF-RÖ arasında zayıf düzeyde anlamlı pozitif ilişki ($r = ,302$, $p < .001$), ÇÇTÖ ile BTÖ arasında ise düşük düzeyde anlamlı pozitif ilişki ($r = ,101$, $p < .05$) gözlenmektedir.

Tablo 5. Çocukluk Çağı Travmaları ile Ruminasyon İlişkisinde Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaların Aracı Etki Analizi

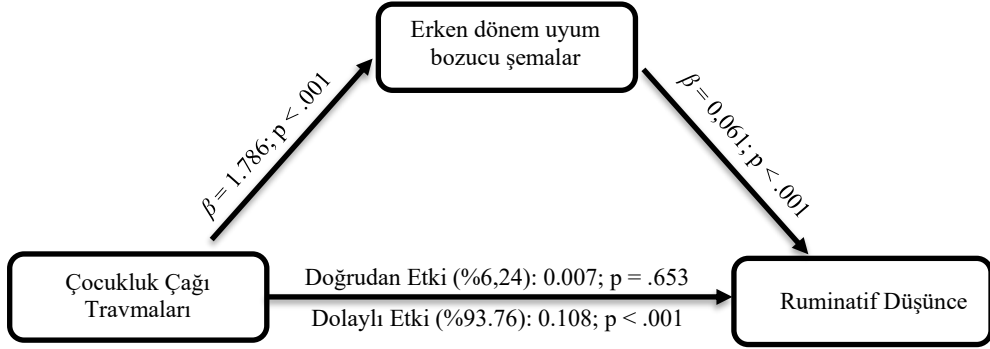
Etki	β	SH	Güven Aralığı		z	p	% Aracılık
			Alt	Üst			
Dolaylı	,108	,011	,086	,133	9,24	< .001	93,76
Doğrudan	,007	,016	-,024	,038	0,45	,653	6,24
Toplam	,116	,016	,084	,148	7,14	< .001	100,00

Çocukluk çağı travmaları ile ruminasyon arasındaki ilişkide erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolünü incelemek üzere yapılan aracılık analizine (Tablo 5) göre, toplam etki anlamlı bulunmaktadır ($\beta = ,116$; $p < .001$). Bu toplam etkinin büyük ölçüde dolaylı yoldan gerçekleştiği gözlenmektedir ($\beta = ,108$; $p < .001$). Dolaylı etki, toplam etkinin %93,76'sını oluşturarak tam aracılık örüntüsüyle tutarlı bir bulguya işaret etmektedir. Diğer taraftan, doğrudan etki anlamlı bulunmamaktadır ($\beta = ,007$; $p = .653$). Bu bulgu, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin büyük ölçüde aracı değişken üzerinden gerçekleştiğini, tam aracılık modelinin desteklendiğini göstermektedir.

Tablo 6. Çocukluk Çağı Travmaları ile Ruminasyon İlişkisinde Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaların Aracı Etki Katsayıları

	β	SH	Güven Aralığı		z	p
			Alt	Üst		
ÇÇT → Şema	1,786	0,15	1,46	2,102	11,21	< .001
Şema → Ruminasyon	,061	,003	,053	,068	15,70	< .001
ÇÇT → Ruminasyon	,007	,016	-,024	,038	,45	,65

Çocukluk çağı travmaları değişkeni erken dönem uyum bozucu şemaları anlamlı düzeyde yordamaktadır ($\beta = 1,786$; $p < .001$). Erken dönem uyum bozucu şemalar ise ruminasyon değişkenini anlamlı düzeyde yordamaktadır ($\beta = ,061$; $p < .001$). Çocukluk çağı travmalarının ruminasyon üzerindeki doğrudan etkisi ise anlamlı bulunmamıştır ($\beta = ,007$; $p = .65$) (Tablo 6).

Tablo 7. Çocukluk Çağı Travmaları ile Belirsizliğe Tahammülsüzlük İlişkisinde Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaların Aracı Etki Analizi

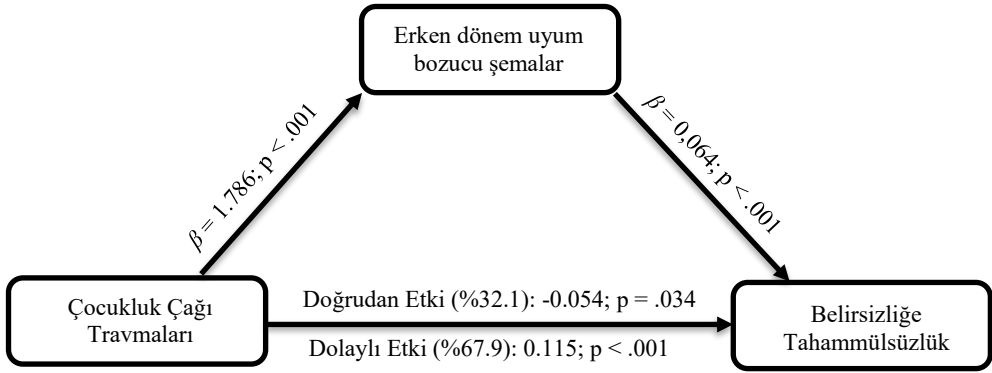
Etki	β	SH	Güven Aralığı		z	p	% Aracılık
			Alt	Üst			
Dolaylı	,115	,015	,087	,145	7,69	< .001	67,9
Doğrudan	-,054	,025	-,102	,001	-2,12	.034	32,1
Toplam	,060	,024	,014	,112	2,51	.012	100,00

Çocukluk çağı travmaları ile belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkide erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolünü incelemek üzere yapılan aracılık analizine (Tablo 7) göre, çocukluk çağı travmalarının belirsizliğe tahammülsüzlük üzerindeki toplam etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($\beta = ,060$; $p = ,012$). Bu etkinin önemli bir bölümünün erken dönem uyum bozucu şemalar aracılığıyla dolaylı yoldan gerçekleştiği gözlenmektedir ($\beta = ,115$; $p < ,001$). Dolaylı etki, toplam etkinin %67,9'unu oluşturmaktadır. Bununla birlikte, doğrudan etkinin de negatif yönde ve anlamlı olması ($\beta = -,054$; $p = ,034$), aracılığın kısmi düzeyde gerçekleştiğine işaret etmektedir.

Tablo 8. Çocukluk Çağı Travmaları ile Belirsizliğe Tahammülsüzlük İlişkisinde Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaların Aracı Etki Katsayıları

	β	SH	Güven Aralığı		z	p
			Alt	Üst		
ÇÇT → Şema	1,786	,156	1,480	2,090	11,42	< .001
Şema → BTÖ	,064	,006	,053	,077	10,73	< .001
ÇÇT → BTÖ	-,054	,025	-,102	,001	-2,12	.034

Çocukluk çağı travmaları değişkeni erken dönem uyum bozucu şemaları anlamlı düzeyde yordamaktadır ($\beta = 1,786$; $p < .001$). Erken dönem uyum bozucu şemalar ise belirsizliğe tahammülsüzlük değişkenini anlamlı düzeyde yordamaktadır ($\beta = ,064$; $p < .001$). Çocukluk çağı travmalarının belirsizliğe tahammülsüzlük üzerindeki doğrudan etkisi de anlamlı bulunmuştur ($\beta = -,054$; $p = .034$). Bu bulgu, doğrudan etkinin negatif yönlü olduğunu ve kısmi aracılık modelinin desteklendiğini göstermektedir.

4. TARTIŞMA

Bu çalışmanın bulguları, çocukluk çağı travmalarının bireylerin ruminatif düşünce biçimi ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri arasındaki ilişkinin büyük ölçüde erken dönem uyum bozucu şemalar aracılığıyla gerçekleştiğini göstermektedir. Bulgular, çocukluk çağı travmaları ile olumsuz bilişsel süreçler arasında güçlü bir ilişki olduğunu bildiren alan yazını desteklemektedir (Spasojević ve Alloy, 2002; Raes ve Hermans, 2008).

Çalışmada ruminasyon ve belirsizliğe tahammülsüzlük istatistiksel olarak aynı model içerisinde birlikte ele alınmamış, her bir değişken için ayrı aracılık modelleri test edilmiştir. Bu tercih, erken dönem uyum bozucu şemaların farklı bilişsel süreçler üzerindeki özgül etkilerini daha net biçimde incelemeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte, elde edilen bulgular birlikte değerlendirildiğinde, erken dönem uyum bozucu şemaların çocukluk çağı travmalarının hem geçmişe yönelik ruminatif düşünce örüntülerine hem de geleceğe yönelik belirsizlik algısına uzanan etkilerinde ortak bir açıklayıcı mekanizma olarak işlev gördüğü anlaşılmaktadır.

4.1. Çocukluk Çağı Travmaları, Ruminasyon, Belirsizliğe Tahammülsüzlük ve Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar Arası İlişkiler

Çalışmadan elde edilen bulgular, çocukluk çağı travmaları, ruminatif düşünce biçimi, belirsizliğe tahammülsüzlük ve erken dönem uyum bozucu şemalar arasında anlamlı ilişkiler bulunduğunu göstermektedir. Bu durum, ilgili değişkenlerin birbiriyle ilişkili ve karşılıklı etkileşim içinde olan psikolojik yapılar olduğunu ortaya koymaktadır. Bulgular, travmatik çocukluk yaşantılarının bireylerin bilişsel ve duygusal süreçleri üzerinde uzun süreli etkiler oluşturduğunu ileri süren önceki araştırma sonuçlarıyla da tutarlıdır (Spasojević ve Alloy, 2002; Raes ve Hermans, 2008).

Lumley ve Harkness (2007), duygusal ihmal ve istismarın, bireyde erken dönem uyum bozucu şema gelişimine yol açtığını ve bu şemaların da depresif belirtilerle yakından ilişkili olduğunu bildirmektedir. Yanı sıra, Pilkington ve ark. (2021), gerçekleştirdiği meta-analitik incelemeler, çocuklukta yaşanan duygusal ihmal ve istismar gibi travmatik deneyimlerin, yetişkinlik döneminde erken dönem uyum bozucu şemaların oluşumunda belirleyici rol oynadığını göstermektedir. Özellikle, terk edilme, yoksunluk, kusurluluk/utanç, başarısızlık ve boyun eğicilik gibi şemalar, çocukluk çağı travmalarıyla güçlü bir şekilde ilişkilendirilmektedir (May ve ark., 2022; Pilkington ve ark., 2020).

Erken dönem uyum bozucu şemalar, çocukluk çağı travmaları ile ruminasyon ve çocukluk çağı travmaları ile belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkide, travmatik yaşantıların birey tarafından nasıl anlamlandırıldığını, bilişsel ve duygusal olarak nasıl içselleştirildiğini ve bu süreçlerin gelecekteki düşünce ve duygu örüntülerini nasıl şekillendirdiğini ortaya koyan merkezi psikolojik mekanizmalar olarak işlev görebilir. Çocukluk çağında yaşanan ihmal ve istismar, bireyin temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasını engelleyerek benlik algısı, kişilerarası güven ve dünyayı öngörebilme kapasitesine ilişkin işlevsel olmayan bilişsel örüntülerin gelişimine yol açabilmektedir (Pilkington ve ark., 2021). Bu işlevsel olmayan bilişsel örüntüler, erken dönem uyum bozucu şemalar olarak, bireyin yaşantılarını değerlendirme biçimini şekillendiren bilişsel filtreler haline gelebilmekte ve travmatik deneyimlerin uzun vadeli etkilerinin sürdürülmesinde rol oynayabilmektedir (Young, Klosko ve Weishaar, 2003).

4.2. Çocukluk Çağı Travmaları İle Ruminasyon İlişkisinde Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaların Aracı Rolü

Çalışmamızdaki aracılık analizi sonuçlarına göre, çocukluk çağı travmaları ile ruminasyon arasındaki ilişki büyük ölçüde erken dönem uyum bozucu şemalar aracılığıyla açıklanmaktadır. Çocukluk çağı travmaları, erken dönem uyum bozucu şemaları anlamlı düzeyde yordamakta; erken dönem uyum bozucu şemalar ise ruminasyonu anlamlı biçimde yordamaktadır. Analiz sonuçları, çocukluk çağı travmalarının ruminatif düşünce biçimi ile olan ilişkisinin %93,76'sının uyum bozucu şemalar üzerinden dolaylı olarak gerçekleştiğini, doğrudan ilişkinin ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmadığını göstermektedir. Bu bulgu, çocukluk çağı travmaları ile ruminasyon arasındaki ilişkinin doğrudan bir bağlantıdan ziyade, travmatik deneyimlerle ilişkili bilişsel şemalar üzerinden dolaylı olarak yapılandığını düşündürmektedir. Ramamurthy ve Chen (2025), travmanın ruminasyonla ilişkisini, bireyin kendilik algısı ve dünyaya ilişkin temel bilişsel şemalarını

şekillendiren yapılar aracılığıyla açıklamakta; bu bilişsel yapıların, travmatik yaşantıların ruminatif düşünce süreçlerine dönüşmesinde belirleyici bir rol oynayabileceğini belirtmektedir.

Erken dönem uyum bozucu şemaların aktive olması, bireyin yaşadığı olayları işlevsel olmayan inançlar süzgecinden geçirmesine neden olabilmekte ve bu durum ruminasyon için zemin hazırlayabilmektedir. Şema aktivasyonu, bireyin geçmiş travmatik anıları ve ilişkili olumsuz duyguları yeniden deneyimlemesiyle ilişkili bulunmakta, bu durum da ruminasyonun döngüsel doğasını pekiştirebilmektedir (Deguchi ve ark., 2021; Wang, 2024).

Bununla birlikte, bazı araştırmalar uyum bozucu şemaların, çocukluk çağı travmaları ile depresif belirtiler arasındaki ilişkide de aracı bir rol oynayabildiğini göstermektedir (Hoppen ve Chalder, 2018). Bu bulgu, özellikle stresli veya belirsiz durumlarda, olumsuz düşünce ve duyguların yoğunlaşmasının ruminatif süreçlerle ilişkili olabileceğini ifade etmektedir (Wang, 2024). Dolayısıyla çalışmamızın bulguları, çocukluk çağı travmaları ile ruminasyon arasındaki ilişkinin anlaşılmasında erken dönem uyum bozucu şemaların kritik bir aracı mekanizma olarak değerlendirilebileceğini göstermektedir.

4.3. Çocukluk Çağı Travmaları İle Belirsizliğe Tahammülsüzlük İlişkisinde Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaların Aracı Rolü

Araştırmanın temel sorularından biri, çocukluk çağı travmalarının belirsizliğe tahammülsüzlük ile nasıl bir ilişki içinde olduğu ve bu ilişkide erken dönem uyum bozucu şemaların aracı bir rol oynayıp oynamadığıdır. Elde edilen bulgular, çocukluk çağında yaşanan travmatik deneyimlerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleriyle anlamlı biçimde ilişkili olduğunu ve bu ilişkinin büyük ölçüde erken dönem uyum bozucu şemalar üzerinden dolaylı olarak açıklandığını göstermektedir. Analiz sonuçları, çocukluk çağında yaşanan istismar ve ihmal gibi olumsuz yaşantıların bireyde erken dönem uyum bozucu şemalarla anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu; şemaların ise belirsizliğe tahammülsüzlük eğilimini anlamlı biçimde yordadığını ortaya koymaktadır. Bu bulgu, Young ve ark. (2003) geliştirdiği Şema Kuramı'nın temel varsayımlarıyla da uyum göstermektedir.

Şema kuramına göre, çocuklukta yaşanan olumsuz yaşantılar bireyin kendilik algısını, dünyaya dair inançlarını ve kişilerarası ilişkilerini düzenleyen temel bilişsel şemaların gelişiminde belirleyici rol oynamaktadır. Nitekim alan yazında, çocukluk çağı travmalarının, bireyin kendisine, başkalarına ve dünyaya ilişkin temel inançlarını olumsuz yönde etkilediği ve bu durumun kimlik gelişiminde bozulmalara yol açtığı belirtilmektedir (Carlson ve ark., 1999; Vartanian ve ark., 2018).

Vartanian ve ark. (2018), ileri sürdüğü "Identity Disruption Model" çerçevesinde değerlendirildiğinde, erken dönem istismar yaşantılarının, bireyin kendisini anlama ve çevresini öngörebilme kapasitesiyle yakından ilişkili olduğu; bu durumun ise belirsizlik karşısında artan hassasiyetle bağlantılı olabileceği ileri sürülmektedir. Bu doğrultuda, belirsizliğe tahammülsüzlüğün gelişiminde, çocukluk döneminde şekillenen kimlik

yapıları ve bilişsel şemaların önemli bir psikolojik mekanizma olarak rol oynayabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada dikkat çeken bulgulardan biri, çocukluk çağı travmaları ile belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkide doğrudan etkinin zayıf ve negatif yönde, dolaylı etkinin ise güçlü ve pozitif yönde olmasıdır. Bu durum, doğrudan etkinin aracı değişkenin modele dahil edilmesiyle zayıfladığını ve istatistiksel olarak bir baskılama (supresyon) etkisinin söz konusu olabileceğini düşündürmektedir. Buna göre, belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin sadece travmatik yaşantıların kendisiyle değil, bu yaşantılarla ilişkili olarak şekillenen bilişsel ve duygusal yapılar üzerinden daha anlamlı biçimde açıklanabildiği söylenebilir. Bu bulgular, erken dönemde karşılaşılan stresörlerin, bireyin stres ile ilişkili tepkileri ve duygu düzenleme süreçleriyle bağlantılı olabileceğini ortaya koyan önceki araştırmalarla da tutarlıdır (Mahoney ve McEvoy, 2012; Hayward ve ark., 2020). Nitekim travmatik deneyimlerin bireyin tehdit algısı ve stres duyarlılığı ile ilişkili olmasının, belirsizliğe tahammülsüzlük eğilimiyle bağlantılı olabileceği de ileri sürülmektedir (Berenz ve ark., 2018). Bu bağlamda, belirsizliğe tahammülsüzlük ile ilişkili süreçlerin sadece doğrudan ilişkilerle değil, gelişimsel süreçte biçimlenen bilişsel ve duygusal yapılar aracılığıyla dolaylı olarak da anlaşılabilen değeri değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada ruminasyon ve belirsizliğe tahammülsüzlük değişkenleri ayrı aracılık modelleri kapsamında ele alınmış olmakla birlikte, elde edilen bulgular, erken dönem uyum bozucu şemaların çocukluk çağı travmaları ile ilişkili farklı bilişsel ve duygusal sonuçlar açısından ortak bir gelişimsel mekanizma olarak değerlendirilebileceğine işaret etmektedir. Bu çalışma bağlamında ayrı modellerin kullanılması, şemaların geçmişe yönelik ruminatif düşünce örüntüleri ile geleceğe yönelik belirsizliğe tahammülsüzlükle ilişkili süreçleri hangi özgül yollar üzerinden açıkladığını ayırtmaya olanak sağlamakta; böylece şemaların farklı zamansal yönelimlere sahip bilişsel süreçlerle ilişkisi daha net biçimde tartışılabilir. Zira ruminasyon, ağırlıklı olarak geçmiş yaşantılar ve olumsuz kendilik temsilleriyle ilişkili bir bilişsel süreç olarak ele alınırken; belirsizliğe tahammülsüzlük daha çok geleceğe yönelik tehdit algısı ve kontrol gereksinimiyle bağlantılı ele alınmaktadır (Nolen-Hoeksema, 1991; Ladouceur ve ark., 2000). Çalışmamızdan elde edilen bulgular, her iki sürecin de erken dönemde gelişen uyum bozucu şemalarla anlamlı biçimde ilişkili olduğunu ve bu şemalar aracılığıyla sürdürülebileceğini düşündürmektedir. Bu durum, erken dönem uyum bozucu şemaların travmatik yaşantılarla ilişkili olarak ortaya çıkan hem depresif hem de kaygı temelli bilişsel süreçlerin anlaşılmasında ortak bir açıklayıcı mekanizma olarak değerlendirilebileceğine işaret etmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmadan elde edilen bulgular, çocukluk çağı travmaları ile bireylerin ruminatif düşünce eğilimleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri arasındaki ilişkinin büyük ölçüde erken dönem uyum bozucu şemalar üzerinden dolaylı olarak açıklandığını

göstermektedir. Bu sonuçlar, erken dönem uyum bozucu şemalara odaklanan yaklaşımların, önleyici müdahalelerin geliştirilmesi ve psikolojik destek süreçlerinin planlanması açısından dikkate değer çıkarımlar sunabileceğine işaret etmektedir.

Travmatik yaşantılar sonrasında erken dönem uyum bozucu şemaların gelişebileceği dikkate alındığında, şema temelli psikoterapi yaklaşımlarının yalnızca klinik müdahalelerde değil, aynı zamanda koruyucu ve önleyici hizmetlerde de yaygınlaştırılması önerilmektedir. Bu tür programlar, bireylerin benlik algısı, kişilerarası ilişkiler ve gelecek beklentileri gibi temel bilişsel şemalarını sağlıklı biçimde yeniden yapılandırılmalarına olanak tanıyabilir. Bu yaklaşımla, olumsuz bilişsel ve duygusal süreçlerin sadece içeriğine odaklanmak yerine, altında yatan erken dönem uyum bozucu şemaları hedef alarak daha kalıcı ve derinlemesine değişim sağlanabilir. Şema odaklı terapilerin, bu köklü bilişsel yapıları yeniden yapılandırarak, çocukluk çağı travmalarının bireylerin bilişsel ve duygusal süreçleri üzerindeki olumsuz etkilerini azaltma potansiyeline sahip olduğu düşünülmektedir (Lian ve Bono, 2023; Talbot ve ark., 2024; Young, 1990).

Araştırmanın bulguları sadece erken dönem uyum bozucu şemaların rolünü vurgulamakla kalmayıp, aynı zamanda ruminasyon ve belirsizliğe tahammülsüzlük gibi olumsuz bilişsel süreçlerin müdahale ve önleme çalışmalarında dikkate alınması gereken önemli hedefler olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, bireylerin duygusal farkındalık ve öz düzenleme kapasitelerinin güçlendirilmesi hem ruminatif düşüncelerle başa çıkmada hem de belirsizlik durumlarına daha toleranslı yaklaşımda koruyucu bir işlev görebilir. Bu bağlamda, duygusal temelli farkındalık çalışmaları önerilmektedir. Türk'ün (2025) çalışmasında da belirtildiği gibi, duygusal öz farkındalık, travma sonrası iyileşme süreçlerinde belirleyici bir değişken olarak öne çıkmaktadır.

Gelecek araştırmalarda, çocukluk çağı travmalarının belirsizliğe tahammülsüzlük ve ruminasyon üzerindeki uzun vadeli etkilerinin daha kapsamlı biçimde anlaşılabilmesi için boylamsal ve kültürler arası desenlere sahip çalışmalara yer verilmesi; nicel yöntemlerin yanı sıra nitel veri toplama tekniklerinin de kullanılması önem taşımaktadır. Ayrıca, sağlık, eğitim ve sosyal hizmet alanlarında çalışan profesyonellere yönelik bilgilendirme ve farkındalık çalışmalarına ağırlık verilmesi, önleyici ruh sağlığı hizmetlerinin etkinliğini artırmada kritik bir rol oynayacaktır.

Bu çalışmada elde edilen bulgular literatüre anlamlı katkılar sağlamakla birlikte, bazı sınırlılıkları da mevcuttur. Çalışmada dışlama kriterleri dahil olmak üzere, elde edilen tüm veriler katılımcıların özbildirimine dayanmaktadır. Bu durum sosyal istenilirlilik ve hafıza yanlılıkları gibi faktörler nedeniyle yanıtların doğruluğunu etkileyebilmektedir. İkinci olarak, çalışmanın örneklemini ağırlıklı olarak genç yetişkinlerden oluştuğu için, bulguların farklı yaş gruplarına genellenebilirliği sınırlıdır. Ayrıca, araştırmada kullanılan ölçme araçları travmatik yaşantıları geriye dönük olarak değerlendirmekte, bu durum katılımcıların çocukluk dönemine ilişkin anılarının hatalı veya eksik olma olasılığını içermektedir. Son olarak, çalışmada travmanın türü, süresi ve şiddeti gibi bağlamsal faktörler kontrol edilmemiştir. Bu nedenle, gelecekte yapılacak araştırmalarda hem

boylamsal tasarımların tercih edilmesi hem de travmanın bağlamsal özelliklerini dikkate alan daha kapsamlı modellerin değerlendirilmesi önerilmektedir. Ayrıca hangi şemaların ruminatif düşünce örüntüleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük ile daha yakından ilişkili olabileceğinin değerlendirilmesi de literatüre katkı sağlayacaktır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makalenin tamamı yazar tarafından kaleme alınmıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarın herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Anayurt, A., & Yalçın, İ. (2021). Investigation of relations between emotion regulation, early maladaptive schemas, cognitive flexibility, and rumination. *Kastamonu Education Journal*, 29(4), 194-204.
- Arar, H. D. (2019). Ruminasyonun gelişimsel zemini; ruminatif düşünme biçiminin çocukluk çağı ruhsal travmaları ve çocuklukta algılanan ebeveyn kabul reddi ile ilişkisinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi).
- Atmaca, S., & Gençöz, T. (2016). Exploring revictimization process among Turkish women: The role of early maladaptive schemas on the link between child abuse and partner violence. *Child Abuse ve Neglect*, 52, 85-93.
- Basevitz, P., Pushkar, D., Chaikelson, J., Conway, M., & Dalton, C. (2008). Age-related differences in worry and related processes. *The International Journal of Aging and Human Development*, 66(4), 283-305.
- Berenz, E. C., Vujanovic, A. A., Rappaport, L., Kevorkian, S., Gonzalez, R. E., Chowdhury, N., ... & Amstadter, A. B. (2018). Childhood trauma and distress tolerance in a trauma-exposed acute-care psychiatric inpatient sample. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 10(3), 368-375.
- Bernstein, D. P., Fink, L., Handelsman, L., & Foote, J. (1994). *Childhood Trauma Questionnaire (CTQ)* [Database record]. APA PsycTests. <https://doi.org/10.1037/t02080-000>
- Butzer, B., & Kuiper, N. A. (2006). Relationships between the frequency of social comparisons and self-concept clarity, intolerance of uncertainty, anxiety, and depression. *Personality and Individual Differences*, 41(1), 167-176.
- Calhoun, L. G., Cann, A., & Tedeschi, R. G. (2010). The posttraumatic growth model: Sociocultural considerations. In T. Weiss & R. Berger (Eds.), *Posttraumatic growth and culturally competent practice: Lessons learned from around the globe* (pp. 1-14). John Wiley ve Sons.
- Carlson, E. B., Furby, L., Armstrong, J., & Shlaes, J. (1997). A conceptual framework for the long-term psychological effects of traumatic childhood abuse. *Child Maltreatment*, 2(3), 272-295.
- Carleton, R. N., Norton, M. P. J., ve Asmundson, G. J. (2007). Fearing the unknown: A short version of the Intolerance of Uncertainty Scale. *Journal of Anxiety Disorders*, 21(1), 105-117.

- Carleton, R. N. (2016). Into the unknown: A review and synthesis of contemporary models involving uncertainty. *Journal of Anxiety Disorders*, 39, 30-43.
- Chapman, D. P., Whitfield, C. L., Felitti, V. J., Dube, S. R., Edwards, V. J., & Anda, R. F. (2004). Adverse childhood experiences and the risk of depressive disorders in adulthood. *Journal of Affective Disorders*, 82, 217-225.
- Danese, A., & Baldwin, J. R. (2017). Hidden wounds? Inflammatory links between childhood trauma and psychopathology. *Annual Review of Psychology*, 68(1), 517-544.
- Deguchi, A., Masuya, J., Naruse, M., Morishita, C., Higashiyama, M., Tanabe, H., ... & Ichiki, M. (2021). Rumination mediates the effects of childhood maltreatment and trait anxiety on depression in non-clinical adult volunteers. *Neuropsychiatric Disease and Treatment*, (21), 3439-3445.
- Dvir, Y., Ford, J. D., Hill, M., & Frazier, J. A. (2014). Childhood maltreatment, emotional dysregulation, and psychiatric comorbidities. *Harvard Review of Psychiatry*, 22(3), 149-161.
- Erdur-Baker, O., & Bugay, A. (2012). The Turkish version of the Ruminative Response Scale: An examination of its reliability and validity. *The International Journal of Educational and Psychological Assessment*, 10(2), 1-16.
- Flechsengar, A., Seitz, K. I., Bertsch, K., & Herpertz, S. C. (2024). The association between psychopathology, childhood trauma, and emotion processing. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 16(Suppl 1), 190-203.
- Gallucci, M. (2020). jAMM: jamovi Advanced Mediation Models [jamovi module]. Retrieved from <https://jamovi-amm.github.io/>
- Ghaderi, M., Ahi, Q., Vaziri, S., Mansouri, A., & Shahabizadeh, F. (2020). The mediating role of emotion regulation and intolerance of uncertainty in the relationship between childhood maltreatment and nonsuicidal self-injury in adolescents. *International Archives of Health Sciences*, 7(2), 96-103.
- Grupe, D. W., & Nitschke, J. B. (2013). Uncertainty and anticipation in anxiety: An integrated neurobiological and psychological perspective. *Nature Reviews Neuroscience*, 14(7), 488-501.
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2014). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hayward, L. E., Vartanian, L. R., Kwok, C., & Newby, J. M. (2020). How might childhood adversity predict adult psychological distress? Applying the Identity Disruption Model to understanding depression and anxiety disorders. *Journal of Affective Disorders*, 265, 112-119.
- Hoppen, T. H., & Chalder, T. (2018). Childhood adversity as a transdiagnostic risk factor for affective disorders in adulthood: A systematic review focusing on biopsychosocial moderating and mediating variables. *Clinical Psychology Review*, 65, 81-151.
- Hovens, J. G., Giltay, E. J., Spinhoven, P., van Hemert, A. M., & Penninx, B. W. (2015). Impact of childhood life events and childhood trauma on the onset and recurrence of depressive and anxiety disorders. *The Journal of Clinical Psychiatry*, 76(7), 931-938.
- Hovens, J. G., Giltay, E. J., van Hemert, A. M., & Penninx, B. W. (2016). Childhood maltreatment and the course of depressive and anxiety disorders: The contribution of personality characteristics. *Depression and Anxiety*, 33(1), 27-34.
- Janoff-Bulman, R. (1992). *Shattered assumptions: Towards a new psychology of trauma*. Free Press.
- Kim, J. S., Jin, M. J., Jung, W., Hahn, S. W., ve Lee, S. H. (2017). Rumination as a mediator between childhood trauma and adulthood depression/anxiety in non-clinical participants. *Frontiers in Psychology*, 8, 1597.

- Kuzminskaite, E., Vinkers, C. H., Milaneschi, Y., Giltay, E. J., & Penninx, B. W. (2022). Childhood trauma and its impact on depressive and anxiety symptomatology in adulthood: A 6-year longitudinal study. *Journal of Affective Disorders, 312*, 322-330.
- Ladouceur, R., Gosselin, P., & Dugas, M. J. (2000). Experimental manipulation of intolerance of uncertainty: A study of a theoretical model of worry. *Behaviour Research and Therapy, 38*(9), 933-941.
- Lian, A. E. Z., & Bono, S. A. (2023). Refining the experiential component of schema therapy for traumatised populations: A new continuum of experiential techniques. *European Journal of Trauma ve Dissociation, 7*(4), 100352.
- Lumley, M. N., & Harkness, K. L. (2007). Specificity in the relations among childhood adversity, early maladaptive schemas, and symptom profiles in adolescent depression. *Cognitive Therapy and Research, 31*(5), 639-657.
- Mahoney, A. E., & McEvoy, P. M. (2012). Changes in intolerance of uncertainty during cognitive behavior group therapy for social phobia. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry, 43*, 849-854.
- May, T., Younan, R., & Pilkington, P. D. (2022). Adolescent maladaptive schemas and childhood abuse and neglect: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Psychology ve Psychotherapy, 29*(4), 1159-1171.
- Meeten, F., Dash, S. R., Scarlet, A. L. S., & Davey, G. C. L. (2012). Investigating the effect of intolerance of uncertainty on catastrophic worrying and mood. *Behaviour Research and Therapy, 50*(11), 690-698.
- Michael, T., Halligan, S. L., Clark, D. M., ve Ehlers, A. (2007). Rumination in posttraumatic stress disorder. *Depression and Anxiety, 24*(5), 307-317.
- Miu, A. C., Szentágotai-Táatar, A., Balazsi, R., Nechita, D., Bunea, I., & Pollak, S. D. (2022). Emotion regulation as mediator between childhood adversity and psychopathology: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review, 93*, 102141.
- Nolen-Hoeksema, S. (2000). The role of rumination in depressive disorders and mixed anxiety/depressive symptoms. *Journal of Abnormal Psychology, 109*(3), 504-511.
- Pilkington, P. D., Bishop, A., ve Younan, R. (2021). Adverse childhood experiences and early maladaptive schemas in adulthood: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Psychology ve Psychotherapy, 28*(3), 569-584.
- R Core Team. (2024). R: A language and environment for statistical computing (Version 4.4) [Computer software]. Retrieved from <https://cran.r-project.org>
- Raes, F., & Hermans, D. (2008). The relationship between cognitive vulnerability and depressive symptoms in the general population: The mediating role of rumination. *Journal of Affective Disorders, 109*(1-2), 23-30.
- Raes, F., & Hermans, D. (2008). The relationship between rumination, depression, and executive functioning in a sample of college students. *Cognitive Therapy and Research, 32*(4), 524-534.
- Ramamurthy, G., ve Chen, A. (2025). Early maladaptive schemas from child maltreatment in depression and psychotherapeutic remediation: a predictive coding framework. *Frontiers in Psychiatry, 16*, 1548601.
- Rosseel, Y. (2019). *lavaan: An R Package for Structural Equation Modeling*. *Journal of Statistical Software, 48*(2), 1-36.
- Sarıçam, H., Erguvan, F. M., Akın, A., & Akça, M. Ş. (2014). The Turkish short version of the intolerance of uncertainty (IUS-12) scale: The study of validity and reliability. *Route Educational and Social Science Journal, 1*(3), 148-157.

- Sharifi, S., Sharifi, S., Kamandloo, M., & Balashour, B. (2023). The relationship between childhood trauma experience and psychological distress in adults: the mediating role of rumination and mindfulness. *Iranian Journal of Psychiatric Nursing, 11*(5), 84-95.
- Soenke, M., Hahn, K. S., Tull, M. T., & Gratz, K. L. (2010). Exploring the relationship between childhood abuse and analogue generalized anxiety disorder: The mediating role of emotion dysregulation. *Cognitive Therapy and Research, 34*(5), 401-412.
- Soetaert, K. (2019). Diagram: Functions for visualising simple graphs (networks), plotting flow diagrams [R package]. Retrieved from <https://cran.r-project.org/package=diagram>
- Soygüt, G., Karaosmanoğlu, A., & Çakir, Z. (2009). Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Değerlendirilmesi: Young Şema Ölçeği Kısa Form-3'ün Psikometrik Özelliklerine İlişkin Bir İnceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi, 20*(1), 75-84.
- Spasojević, S., & Alloy, L. B. (2002). Who becomes a depressive ruminator? Developmental antecedents of ruminative response style. *Journal of Cognitive Psychotherapy, 16*, 405-419.
- Şar, V., Necef, I., Mutluer, T., Fatih, P., & Türk-Kurtça, T. (2021). A revised and expanded version of the Turkish Childhood Trauma Questionnaire (CTQ-33): Overprotection-overcontrol as additional factor. *Journal of Trauma ve Dissociation, 22*(1), 35-51.
- Tabachnick, B. G., Fidell, L. S., & Ullman, J. B. (2013). *Using multivariate statistics (6th ed.)*. Boston, MA: Pearson.
- Treynor, W., Gonzalez, R., & Nolen-Hoeksema, S. (2003). Rumination reconsidered: A psychometric analysis. *Cognitive Therapy and Research, 27*(3), 247-259.
- Teicher, M. H., Samson, J. A., Anderson, C. M., & Ohashi, K. (2016). The effects of childhood maltreatment on brain structure, function and connectivity. *Nature Reviews Neuroscience, 17*(10), 652-666
- The Jamovi Project. (2024). Jamovi (Version 2.6) [Computer software]. Retrieved from <https://www.jamovi.org>
- Thimm, J. C., & Chang, M. (2022). Early maladaptive schemas and mental disorders in adulthood: A systematic review and meta-analysis. *International Journal of Cognitive Therapy, 15*(4), 371-413
- Talbot, D., Harvey, L., Cohn, V., & Truscott, M. (2024). Combatting comorbidity: the promise of schema therapy in substance use disorder treatment. *Discover Psychology, 4*(1), 64.
- Toroslu, B., & Çırakoğlu, O.C. (2023). Do perfectionism and intolerance of uncertainty mediate the relationship between early maladaptive schemas and relationship and partner related obsessive-compulsive symptoms?. *Current Psychology, 42*, 19037-19053
- Türk, B. (2025). Çocukluk çağı travmalarının travma sonrası büyüme ile ilişkisinde duygu farkındalığı ve ifade etmenin aracı rolü. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi, 7*(2), 158-168.
- Türkçil, B. (2021). *Çocukluk çağı travmaları olan yetişkinlerde çocukluk çağı travmaları, ruminatif düşünce biçimi ve umutsuzluk düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kent Üniversitesi, İstanbul). Erişim adresi: <http://tez2.yok.gov.tr/>
- Tüzün, D. (2021). *Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmaları ve travma sonrası stres belirtileri arasındaki ilişkide belirsizliğe tahammülsüzlüğün düzenleyici rolünün incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara). Erişim adresi: <http://tez2.yok.gov.tr/>
- Vartanian, L. R., & Hayward, L. E. (2018). Self-concept clarity and body image. In J. Lodi-Smith & K. G. Demarree (Eds.), *Self-concept clarity: Perspectives on assessment, research, and applications* (pp. 195-218). Springer.

- Wang, Q. (2024). Childhood trauma and non-suicidal self-injury among Chinese adolescents: the chain-mediated role of alexithymia and rumination. *Psychiatry Investigation*, 21(7), 726-735.
- Young, J. E., Klosko, J. S., & Weishaar, M. E. (2006). *Schema therapy: a practitioner's guide*. Guilford Press.
- Young, J. E., & Brown, G. (2005). Young schema questionnaire-short form; version 3. *Psychological Assessment*.